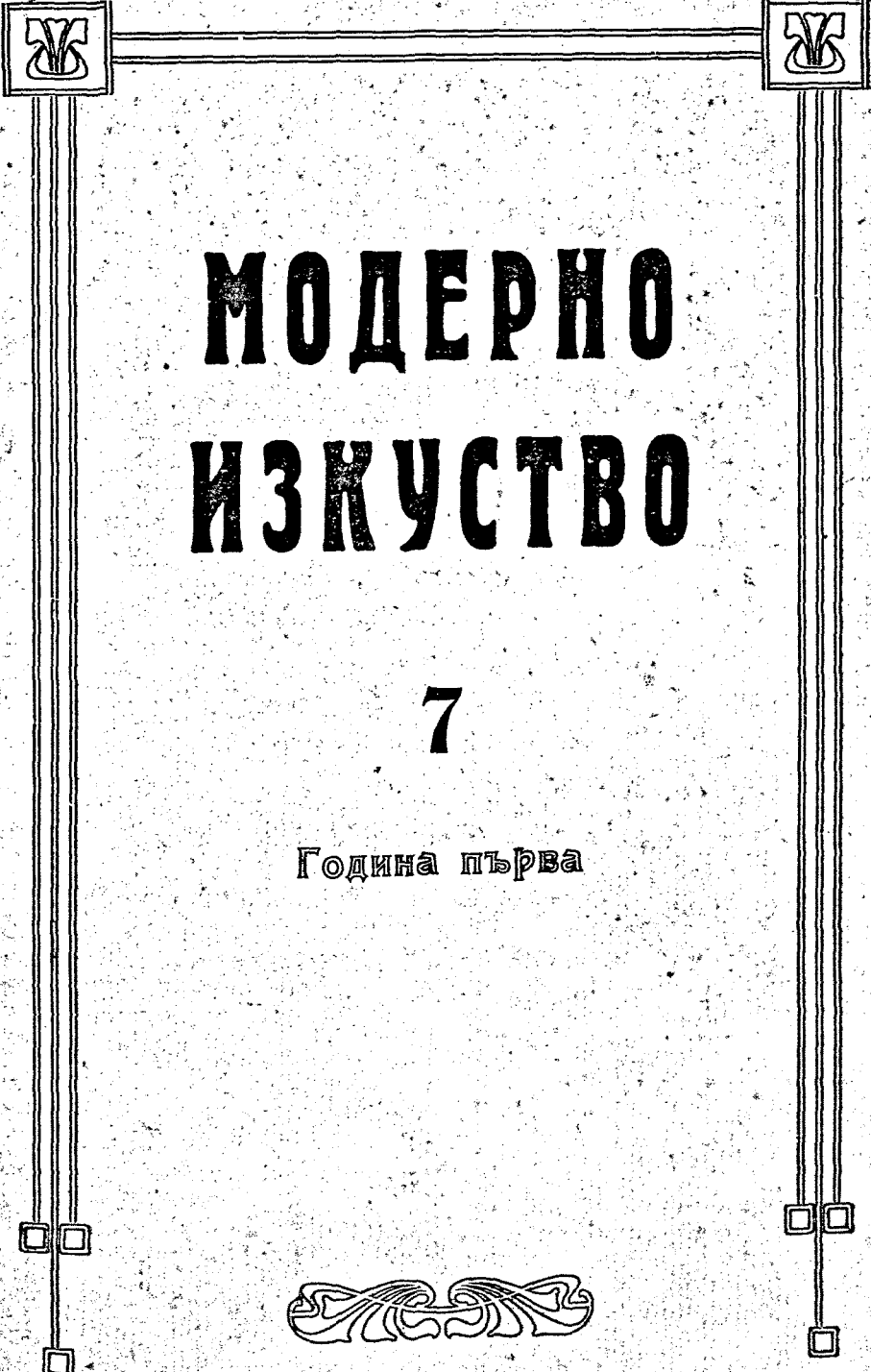

МОДЕРНО ИЗКУСТВО

7

Година първа

МОДЕРНО ИЗКУСТВО

МВЕСЕЧНО СПИСАНИЕ

ЗА ИЗКУСТВО, КРИТИКА И КУЛТУРЕНЪ ЖИВОТЪ

Септемврий Редакторъ: Евгений К. Теодоровъ 1923 г.

За изкуството.

«Надъ всѣка любовъ има една общочовѣшка любовъ. Надъ всѣка красота има една красота водеща къмъ познанието на космоса».

Тия прости, но многозначителни думи е поставилъ, като надсловъ, великия руски художникъ и още по-великъ поетъ Рерихъ, къмъ своята малка книжка: „Цвѣтита на Мария“. Тя е още твърде малко известна на широката публика, именно, поради голѣмата простота, дълбока човѣчностъ и виша етичностъ на стиховетъ, които съдържа; думи съ дълбокъ, мистиченъ смисълъ, като че ли излѣзли изъ устата на нѣкой голѣмъ библейски пророкъ и мъдрецъ. Голѣмитъ души на Тагоре, М. Горкий, Л. Андреевъ не сж могли да не оценятъ вече всичкото значение на тия стихове, (наречени сюити от Рериха) като художественъ изразъ на единъ вишъ духовенъ миръ, къмъ който вѣчно ще се стрѣми и ще тѣрси въ него своето освобождение човѣшката душа. Не е ли знаменателно появяването на това свѣтло сияние, въ мрака на днешното изкуство, въ понятията за което, като въ никоя друга областъ царствува най-голяма анархия и хаосъ. Той идва, да ни покаже, че истинското изкуство не е само форма, а наопаки, тя е само сръдство за изразяване онай виша красота, синтезъ на всички човѣшки скърби и радости, което води къмъ познанието на Космоса. Тия поразителни по простотата на своята форма, но преизпълнени съ дълбока мъдростъ стихове потвърждаватъ мисълта на Роденъ, че истинското изкуство усмива изкуството, и че трябва да бждешъ човѣкъ, преди да бждешъ художникъ. Трѣбва именно да бждешъ човѣкъ преди всичко, предъ видъ свѣтостта на живота, на нашето мѣсто, като една брънка въ веригата на човѣчеството, отъ което по никой начинъ не можемъ излѣзе. Истинското худож. произвѣдение е именно привеждането въ хармония съ цѣлото човѣчество чрезъ извършване най-трудната и най-важната работа; работата за нашето духовно съвършенство, което е вишето изкуство. Ако ти си надаренъ съ поетически чувства, които чрезъ една проста

достъпна за всички форма намиратъ изразъ ти ще допринесешъ много за духовното единение на хората. Това духовно творчество ще има ценностъ и ще дава плодове само, когато се върши съвършено безкористно, защото иначе то става едно отъ най-големитъ прѣстѣпления, търговия съ душата, най-отврътителна проституция.

Отнеме ли се идеята за доброто, живота става безсмисленъ и всѣка дѣйностъ вънъ отъ нея безполезна и престѣпна. защото никой не е свободенъ да изкочи вънъ отъ кръгътъ на човѣчеството. Критиците, които сж продукти на времето си и на условията на безумния животъ, пишатъ цѣли томовете отъ най-невѣроятни абсурди върху изкуството, пишатъ апологии за най-каталогичнитъ проявления на разни болни хора и сж създали единъ голѣмъ хаосъ въ понятията за изкуството.

Да се пишатъ теории по изкуството—това е най-празната работа, тъкмо защото, както Кант е казалъ още преди по-вече отъ единъ вѣкъ, процеса на художеств. творчество не може да бъде научно формулиранъ и, че въобще наука за изкуството не може да има. Най-голѣмите спорове се предизвикватъ днесъ, когато се зачекне етичния проблемъ въ изкуството, когато се твърди за абсолютното значение и връзка между личността на художника и неговото творчество. Нужно ли е да се доказва че само една велика душа може да даде едно велико творчество?

Какъв по-голѣмъ примѣръ може да има отъ великата душа на Бетховена, предъ която сме принудени благовеино да се преклониме и изкажемъ своята вѣчна признателностъ на мъченика, който чрезъ своитъ страдания ни е далъ възможностъ да чуемъ хармонията на вишитъ сфери, да чуемъ гласа на Бога. Само единъ художникъ, като него, който е чувствувалъ мистичната си връзка съ цѣлото човѣчество и с неговитъ страдания е можалъ да напише: „нещастния да се утѣши, като намѣри другъ нещастенъ, който вървѣйки прѣчикитъ на природата е направилъ всичко, което е било въ негова властъ, за да стане човѣкъ достоенъ за това име“. Не е случайно, че най-много скръбта отъ вѣкове е вдъхновявала поетитъ и художниците. Отъ безчисленитъ безсмъртни произведения на литературата, живописята, скулптурата и музиката—изобразители на мировата скръбъ, на ония неизбежна, безпричинна скръбъ, която е сжщността на живота се излъчва една божествена светлина, за да озари душата и я въздигне до екстаза на едно више просвѣтление и радостъ, до съзерпаниетъ на оня духовенъ миръ на истинската красота, тамъ дѣто нѣма вече страдание и смъртъ.

Гръцката трагедия, тоя художественъ изразъ на грандиозната концепция на скръбта ни е дала редъ безсмъртни образи; художеств. гений на италианския ренесансъ е довелъ до съвършенство изобразяването на тая идея: предъ васъ минаватъ тѣлца отъ измѣненитъ души въ ада на Данте, утешителитъ на милионъ страждущи и опечалени; Христосъ и неговата скръбяща

майна—мадоната сж вдъхновили най-гениалните живописци и ваятели. Не познава ли всѣки единъ отъ насъ собствената си трагедия въ скръбните фигури на Микеланджеловските роби, които проявяватъ свърхчовѣшки усилия, за да се освободятъ отъ гнѣта на съдбата. Но уви тѣ няма никога да скъсатъ веригите и печалния изразъ на най-дълбока скръбъ, никога нѣма да изчезне отъ лицата на неговите прѣкрасни алегии на деньтъ и нощта

* * *

Изкуството е много, по-важно дѣло отколкото мислятъ всички и главното—много по-трудно за завладѣване, защото изисква свърхчовѣшки труд и работа, както физическа за овладяване формата, така и духовна. Само тогава то може да бжде голямо и да не се бои отъ смъртта, когато е синтезъ на вишите духовни функции на човѣшката душа: чувството и интелекта. Тогава истинското изкуство се отождествява съ религията, науката и философията и се издига до сжзертанието на мировата първооснова. Въ тоя мистиченъ процесъ се заключава тайната на изкуството и идеята за вишата красота. Тукъ естетиката и етиката се сливатъ въ едно и въ прекрасното се разкрива най-дълбокия смисълъ на живота и всемира, въ него ни се разкрива божественото начало още тукъ въ нашия материаленъ миръ с чии то форми изкуството си служи. И отъ чувствениятъ феномени то се издига до първообраза на най-вишето художествено произвѣдение, цѣлесобразното и хармонично устройство на вселенната, въ идеята на всеобемящата любовъ.

Борисъ Георгиевъ.

Градътъ.

Надъ тихитѣ, сѣнни площади бѣлата вечеръ звѣжи...
Вечерня изхлипа и млѣкна... Зовъ и молитви смирени, —
че всѣки сѣнь, сѣлиньтъ, тезъ сгради спомнятъ за хляди дни.

Бохеми бездомни и блѣди кретатъ до смъртъ уморени.
Очи невидѣното жаждатъ.... Нѣкаква тайна тежи...
Ржце се простиратъ въ неведи, свѣгли страни заплениени.

Доспекитѣ дневни се снематъ пакъ предъ безплодни лѣжи
и нощенъ пиръ пламва въ стѣклата на каменни, скрити
локали,
че въ нѣвгашни лунни триреми, скука и пепель лежи.

И въ чадътъ на желти кошмари чупятъ безумни бокали,
и спомнили дѣтската люлка бавно умиратъ тѣ съ смѣхъ....
(Тукъ всички сж близки, другари). Лепкавъ мракъ въ кър-
вави зали.... —

О, Нощъ скрий следите!.. —трепери въ бездни на ужасъ и
грѣхъ.
(Умора!.. умора!.. умора!..) Кжсатъ се въ мигъ серпантини.
Предъ бѣли, заключени двери нѣкой съ свещъ лута се плахъ.

Истерии сетни тжмнѣятъ въ глухи, отровни падини.
А прилепи гибелъ чертаятъ... Сиви, разблудни жени
Надъ своята сжбба пакъ се смѣятъ...—Страшно е!.. Слън-
це светни ни! —

понасятъ настрѣхнали, блѣди въ винени мрѣжи вѣлия.
Но чудо не иде, но богъ е мжртвавъ... Ненужно, катъ съни
надъ тихитѣ, сънни площади бавно среднощъ отзвжни...

Евгений К. Теодоровъ

Елегия.

Търсихъ, желяхъ навредъ, но глухъ бѣ моя зовъ,
И моя слънчевъ пжтъ на западъ кржстъ бележи...
Отдавна буренъ духъ за жаждан съни конней
И всѣки трепетъ тамъ въ сърцето ще заглжхне..
Азъ чакамъ—младъ съмъ оцъ — и святость и любзвъ.
И радость, свѣтла радость въ моите копнежи,
И образъ свѣтло—чистъ сърцето да огрѣи!
Но нѣма свѣтълъ лжчъ — въ душата рано мржнна...

Азъ младъ съмъ, но неznamъ безгрешнитѣ очи
На влюбена жена безропотна и чиста ...
Отмина ще си тѣй: и чуждъ и непознатъ,
Съ усмивката на лудъ, съ копнежитѣ за младость...
А моя миналъ день безъ слънце и лжчи
На споменика старъ страничитѣ разлестя...
Че слънце нѣма вечъ и въ тоя тъмненъ градъ
Азъ гасна примиренъ безъ щастие и радость...

Минаватъ дни безъ пжтъ съ ходъ плахъ и неразбранъ
Безкраенъ пжтъ предъ менъ разкрива тъмни двери
И моя мжтенъ взоръ загадъчно следи:
Началото не знай а края е далече, ...

Морѣ ме бавна смъртъ, умиратъ блѣнѣ следъ блѣнѣ.
Ржце за сетенѣ пжтъ сърцето ще разпери.
Къмъ чужди небеса обкитени съ звезди
Подъ скръбнитѣ псалми на меланхолна вечерь...

Димитъръ А. Миленски

Непознатата.

Свѣтъль шлейфъ съ звезди об- Съртъ, животъ се сменятъ
сѣянѣ, вѣчно.

Сини, синкави очи... Цяла въ свила ти,
Костерь тамъ на висъ взелѣянѣ Ту открита въ пжтъть млѣчни
И развихренѣ въ лжчи... Ту задъ гржмове летишь

Падатъ облаци раздрани, Факела ще хвърля въ свода сини,
срѣдѣ мжгли просвѣтва се ед- Ще разжжсамъ млѣчни пжтъ;
вамъ... Ще изгрейшъ една всредъ тезъ

Ти сър жцетѣ, малки, бѣли, стран- пустини,
ни Катъ комета надъ светѣтъ.

Ми подаде факель—искри, пламъ.

Нека косна сребърните дрехи!..
А сърцето да познай въ скръбта
Какъ е сладкъ пжтътъ безъ утехи
И какъ лѣка, ясна е смъртъта.

* * *

Осмѣха бедните невежи, Менъ самия е дивъ и страненъ
Че взехъ азъ—младъ певецъ Запалени отъ мене пламъ;

— въ свѣта Отъ своята съмъ стрѣла изра-
Отъ безнадеждността—надежда ненъ.

Намѣрилъ край—въ вечността Предъ новото отпаднахъ самъ.

Вървете — гина и страдаю,—

Осмѣйте моята тжга!...

Ще преживей миржтъ ми—зная

И менъ и ваши смѣхъ сега.

Превелъ Е. К. Т.

Александъръ Блякъ.

Разпънатииятъ Танхойзеръ.

(Единъ сжнь въ слънцето).

Бавно облече той пиеровия костюмъ — черни, широкоизрѣзани, лачени обуца и дълги, черни, копринени чорапи, надъ които падаха бѣлитѣ панталони, и една голѣма яка върху раменете дълги, с широки рѣжави. И всичко въ матово, бѣла копринена съ черни помпони: Само гладката бѣла кърпа плътно връзъ косата. Следъ това пудра, много пудра. И най-после острата шапка.

Той излѣзе отъ къщи. Каприскитѣ уличници, които сж свикнали съ нѣкои неща на чужденцитѣ, тичаха подире му и викаха и тананикаха:

„Pazzo!... Pazzo!...“

Той не се грижеше за това. Полека вървеше той, като въ сънь, презъ улицитѣ безъ да се оглежда. Уличниците го оставаха да върви по-нататъкъ и се върнаха, когато той сви въ портокаловитѣ градини. Той отиде тамъ, задъ Кертоза, стария монастиръ, който служи днесъ за казарми. Тамъ не ходятъ чужденцитѣ никога. Едва нѣкога да се съборка нататъкъ нѣкой немски художник. И при това, то беше най-хубавото мѣсто на хубавото Капри. Обаче да се дойде тука беше тѣй мѣчно и после безделника наемателъ, стариятъ Никола Вуото запречваше всички врати и вратички въ срутенитѣ стени и викаше високо и ругаеше и хвърляше камъни, когато минаваха презъ неговата земя.

Обаче днесъ той не викаше и не хвърляше камъни. Той беше тѣй очуденъ отъ бѣлия образъ там на слънцето, че изтича няколко крачки въ Pergola¹⁾ ма¹⁾). Тамъ той се спря и се очудваше. Най-после му хрумна, че трѣбва да е някой „Signore“, зарѣмжа презрително: „Pazzo! Pazzo“ и дълго гледа следъ него съ отровни погледи,

Напудрениятъ Пиеро отиде по-нататъкъ. Той прескочи няколко наклона, слезе по други, почти като котка, съ еластични и при все това лениви движения, презъ малката миртова горичка и следъ това надлъже по кактуситѣ, покрай сагите.

Единъ пътъ той се спря. Тѣмко предъ себе си видя две голѣми, еднометрови усойници. Иначе тѣй страхливитѣ животни, изглеждаше, че не се забѣляватъ присѣтствието му, тѣй много бѣха заети те едно съ друго. Женската бѣгаше нататъкъ по храстите и камъните; мъжката я гонеше. Изведнажъ женската се изправи, като свещъ, изви глава назадъ и изплезе езиче къмъ преследвача си.

Обаче той се обви около нея извиваше се, мѣташе се на високо, тѣй че тялото ѝ трепереше и все по-силно и по-плътнo се обвиваше около него.

¹⁾ Pergola—cбog, тунелъ отъ зеленина.

И стоманеният тѣла-лъщѣха и свѣтеха на слънцето. Какъ хубаво беше това, какъ хубаво! Пиерото гледаше втрещено. Видя ли той коронки на главитѣ на змиитѣ?

Малки, златни коронки — —

Той тръгна още по-бавно отколкото преди.

Най-после наближи до Мателето, — запустялата сарапинска кула, залезнала тамъ на склона. Надъ нея висеха старитѣ стени на Кертоза. На лѣво скачаше Монте Туоро, на дѣсно Монте Соларо далечъ въ синото италианско море.

Той погледна надолу. Тамъ лежеше „piccola marina“ е нейните рибарски колиби, а предъ тѣхъ острова на сирените заобиколень отъ бѣла пѣна верѣдъ синитѣ води.

На другата страна се издигаха гордо нагоре фараглионите, грамадни тежки блокове, израстнали въ срѣдата на морето.

Тука беше мѣстото, където той имаше рандеву. Неговото послѣдно рандеву с слънцето.

Той седна предъ наклона и си провисна краката надолу. Единъ моментъ гледа той втрещено. Тогава извади широкото шише отъ джеба си. И тъмното ишмарско вино течеше като кръвъ въ чашата.

Пиерото пи. Той пи за слънцето, както недавна беше пилъ за морето, тамъ доле, въ grotta azzurra.

Той изпразни чашата на единъ дъхъ; после я напълни отново.

И пакъ пи за слънцето.

И тогава захвърли чаша и шише далечъ изъ скалитѣ.

Следъ това стана и се върна къмъ стената, където стръмната скала хвърляше сѣнка. Тамъ той се изтегна, като бутна шапката подъ глава, та се протѣгна и засяри тихо:

„Mimi Pinson est une blonde
une blonde que l'on connait“

Единъ малъкъ, червенъ паякъ пълзеше по дрехата му. По бѣлата коприна отначало и сега по помпоните. Колко смешно се катереше малкиятъ червенъ паякъ!

Той пѣеше на трели:

„Мал-ки, червенъ па-екъ—

Мал-ки, червенъ па-екъ—“

Сега простря широко рѣще на две страни и погледна нагоре. И синевата тамъ се смѣеше и пѣеше и невемъ искаше да го отдели отъ всичко. Ако повдигнеше малко глава, той можеше да вижда морето, синьо съ малки бѣли облаци по гребенитѣ на вълнитѣ — сжщо така както горе. Синева, сияеща, светяща синева — той я всмукваше съ очи, ловеше съ рѣще и я оставяше да проникне въ всичкитѣ му пори.

Той слушаше сжщо музиката на синитѣ бии. Окото му се затвори, обаче той виждаше съвсемъ ясно. Той чувствуваше, какъ се стелеше един мекъ, лѣскаещъ джхъ по членоветѣ му, какъ го

милваше една лека, блаженна умора с леки, бѣлосини мъгли. И сега му се струваше, като че ли главата му почива на мека гръдъ. Той схващаше точно дишането, — едно леко повдигане и спадане.

И той се пазеше да се помръдне и си отвори очитѣ. Тѣй тихо лежеше той, тѣй неподвижно неведъм дрѣмеше. Ето той вдѣхна мирисъ, като отъ прасковни цвѣтове и почувствува какъ едно слабо, блѣдо личице се приближаваше до нозетѣ му. Това беше Лили. (Слѣдва.)

Изъ „бѣли жасмени“.

Виолата заля въ късната нощъ и пристѣпи прагѣтъ на би-серни надежди, тихи мечти.... Песенъта се понесе бавно, леко и слѣ се съ дѣхътъ на бѣлите жасмени, поставени отъ тебъ въ малката, обагрена съ зелени и, тъмни цвѣтове ваза. И днитѣ побѣганаха предъ менъ въ черната нощъ ту блѣди, исплашени, ту печално засмѣни....

Самотно стърчатъ чернитѣ и сиви скали по самотния мор-ски брѣгъ и вълнитѣ пакъ тѣй бѣсно, гнѣвно се разбиватъ въ тѣхъ. Чайки съ остъръ писъкъ подхвъркватъ надъ водата, кац-ватъ по пѣськътъ и отставятъ дълги черни линии задъ себе си. Цурпурнитѣ лъчи на залязващото слънце игриво бѣгатъ по раз-движената морска повърхностъ и бавно, бавно отминаватъ нейде... Азъ стоя съ клонче тъмно зелено брашлягъ на голата скала и погледътъ ми се топи въ обраслитѣ по нея водорасли, отъ кои-то азъ нивга късахъ и ти подавахъ... Сега може би тѣ сж су-хи, желти... Потрепватъ игриво звезди. Пада нощъ. Азъ пла-хо поглеждамъ потгващия въ тъмнината брѣгъ, срутената хижа и дълго се вслушвамъ въ шумътъ на пѣнештата се въ нозетѣ ми вода. Пада тъмна, дълбока нощъ и душата ми се свива въ бол-ка по отлетѣли дни. Колко тъмно е....

Песенъта на виолата става все по тиха, по тиха и скръб-ни нишки плаватъ въ безмълвието на тъмнината, замиратъ, по-явяватъ се нови, по скръбни, по меки, а бѣлите жасмени дишатъ погледа на твоите тихи насжлзени очи, аромата на твоята са-мотна, подгонена отъ горестъ душа...

В. Н. Вѣтевъ.

Малки Лоеми.

Въ тази хубава градинка, малки, малки цветовпе растатъ мило дете, които примамватъ съ ярките си бои, но мириса имъ е отровенъ — пази се когато минавашъ край тѣхъ....

Когато нѣкога тихо ти говорехъ, мило дете, за онези хубави и свѣтли звезди и ти показвахъ мекия пѣтъ къмъ тѣхъ — ти пилѣеше очи по черни друмища що водятъ къмъ разгулни долини и най-подиръ тръгна по тѣхъ — когато нѣкога тихо ти говорехъ, мило дете!...

И днесъ отново пакъ те срѣщамъ вередъ бурното морѣ от-правилъ кормило къмъ свѣтътъ брѣгъ, а ти — незнамъ за где е твоя пѣтъ. И пакъ съ молба виждамъ те да извършашъ взоръ, но слаба си за да тръгнешъ по менъ; пѣтя ми е моренъ и въ безкрая е неговия край, — И днесъ отново пакъ те срещамъ....

Следъ като азъ изрекохъ най-люти думи, ти защо тръгнешъ пакъ за милувката ми, която никога вече нѣма да те стопли и идешъ да се молишъ предъ заключенитъ двери на моя домъ за да те прибера следъ като азъ изрекохъ най-люти думи?...

Ще минатъ години и когато за отхождането ми възвестятъ чрезъ бавни отмерени и тѣжни вауци, азъ знамъ ти нѣма да въздъхнешъ отъ болка — защото една верига ще се разкъса за да те освободи — тогава ти ще въздъхнешъ дълбоко отъ радостъ....

Радостъ ще те прегърне знойно, и когато опиянена отъ нейните целувки паднешъ въ изнемога и пожелаешъ вахтаналии съ буйната си плѣтъ — потърси този който никога не е узналъ това и ако не намѣришъ — повикай смъртъта, за да те утоли....

Много и много тайни откри за менъ живота — азъ чета великата му книга. Тамъ всѣки единъ е записалъ по една тайна и азъ я разбирамъ — не виждамъ записана само тайната на твое-то желание. Само името ти е написано тамъ, а то говори за твоята тайна и азъ я разбрахъ, но бѣхъ далечъ отъ тебъ за да го изпълня....

Една нощъ вървѣхъ изъ единъ непознатъ градъ. Изъ улицитъ страшна вихрушка гонеше сенкитъ на черни облаци. Нейде чухъ викове отъ тънки струни. Въ богато освѣтенъ салонъ, всредъ дима на леки парфюми, блудни жени въ полу-да кѣсаха копринени драпери и моляха за утolenie, но нѣмаше кой. Между тѣхъ беше и ти...

То беше нѣкога въ ония нощи, когато окъпана въ бисер-на роса земята сънува златни сѣнища. Пълненъ месецъ черта-еше златна линия по тъменъ сводъ. Милиони ангелчета по млеч-ния пѣтъ разсипваха звезденъ прахъ. Стояхъ на отворения про-зорецъ на стаята си. Бавно, тихо и болезнено някой изхлипа въ нощта. Силуетъ на жена се промъкна и се стовари съ грохотъ предъ прагътъ на моя домъ. Отворихъ и попитахъ за него ѝ. Тя не отвърна. Новъ по-глухъ и бавенъ хлипъ задави гърдитъ ѝ. Азъ се наведохъ надъ нея. Непознатата протѣгна млѣчно блѣда рж-ка, улови се за рамото ми и изви очи. Въ погледътъ ѝ догаряше послѣдний блѣсъкъ на среднощни оргии. Две сѣззи се протър-кулиха, пречулиха свѣтлината на луната и освѣтиха лицето ѝ. Ужасенъ отскочихъ съ викъ — беше сжщата жена, която нѣко-га съ насмешка отмина моя домъ за да търси щастие....

Петръ Михайловъ.

Въжделения.

Въ градината бе тъмно.... Листата тихо шумолѣха. Татикъ задъ хълма се носеха звуци, като че ли биеха нѣкъде камбани-те на Ангелусъ, Отъ безкрайната далечность едва проблѣсваха тукъ-таме звезди.

Тия звуци се обръщаха на молитви, като че ли нѣкой пе-еше тържествено и скръбно съ тихи възгласи.

— Ave Maria, Ave Maria!

Величественъ, свѣтълъ, чистъ, безсмъртенъ, като идеята той се раждаше съ болки въ смѣтнитѣ копнежи на душитѣ имъ. Тѣй както майка ражда първенецъ и умира при раждането отъ из-тичане на кърви — Той се раждаше чрезъ остра едва поноси-ма, нечовѣшка болка!

Защото тѣй бе уречено на земята и светѣтъ — нищо да не възкрѣсне безъ болка, безъ мѣжа и страдание.

Повѣшавше тихъ вѣтрець. . И нощта падаше надъ земята ве-лика, всевластна, широко безпредѣлна като тайната на Бога и пѣтицата на душата.

Витлеемъ тънеше назадъ въ забрава. Мѣдречи никому не идваха да се поклонятъ. Всѣки чувстваше, че става Богъ и Мѣд-рець. Старата човѣшка душа умираше като откъснатъ черенъ пѣтъ на мѣките, стѣпканъ на земята съ яростъ, ликувание и радостъ.

Някой пошушна: — Каине ще те забгва!

Други пошушна: — Помилуй ни, Господи, — да забравимъ жената!

А други добавиха: — И всѣко безвѣрие, лѣжа и насилие!

Ний сме тия които пѣматъ приятели, тия които сме убили братѣ си, разпѣнали себе си на кръстѣтъ, предъ насъ разцѣфва примамния пѣтъ на любовта съ силата на вѣрата, съ светостъ-та на упованието въ повородения, величественъ, нежно свѣтълъ, безсмъртенъ, като своя творецъ — нер жктоворенъ свѣтъ.

Те гледаха натамъ и върху погледитѣ имъ падаше отъ да-лечна звезда студенъ синкавъ лѣчъ.

Всички гледаха и се вслушваха въ себе си: — Ний вѣрва-ме въ неговата неизбѣжность, както въ утрешния день; вѣрва-ме въ неговитѣ неспири движения и сили; вѣрваме съ твърде-нията на мѣдри и обичаме неговата младостъ, неговото слѣнце, неговата луна, звезди, сияние, таинственность, неговото безсмър-тие, безсмъртие.

О, нѣжно светѣлъ — отдавна чаканъ свѣтъ! Отъ тебе бла-женство ни уива. Тѣй красиви сж звезднитѣ пѣтища, като въ нощта предъ Възкресение, когато душата умира въ унесѣтъ да те постигне и се слѣе съ тебе.

Въ градината бе тъмно. Славеи пѣеше въ парфюмения здрачъ на клонкитѣ, галенъ отъ спомени за минали нощи, прис-

пиванъ отъ зефирътъ въ смлѣкналата черно кадийяна здрачива на въздухътъ....

Листата тихо шумолѣха, а наоколо всичко, всичко напомнише съ шепотъ и дълбока нѣжностъ за него.

Навремени нечуго листи се ронеха и падаха надъ пжтеки-тъ по които ходѣха те разпнати отъ страдание преди да се роди той такъв усмихнатъ, чистъ, ослепително бѣлъ.

Чуваха се думи на вѣра, призивъ и обети:

— Съ насъ ще бждатъ всички, които чувствуватъ безгрешното му дихание, чуватъ неговите стъпки средъ световнитѣ глуми, вѣрватъ въ неговото слънце, въ въздуха който дишатъ, въ земята, която тжичатъ съ креящъ погледъ отъ дълги вѣкове по него.

Съ насъ сж всички, които вярватъ въ тѣхната неизбежностъ. Той е въ насъ! Въ всѣко цвѣтче, въ всѣка тревница тръпне и вика отъ дълги вѣкове нашата душа, като душата на майка жадна за свято материнство, въ което трепти далечна съкровена мечта, отразена въ строгите погледи на Вселената, въ сиянието на нейнитѣ звезди, въ бездѣлната загадъчностъ на нейнитѣ небеса.

— Кои сте Вие тамъ?

— Ний ли? — Не пдавайте при насъ! — Тукъ е страшно. Тукъ гори душата въ студения пламъкъ на мъката. Тукъ се носи една пѣсенъ; умира се за единъ култъ. Тукъ всичко е горение и жертвоприношение. Тукъ нѣма велики и малки; тукъ всичко е лудостъ и пожаръ, героична борба съ смъртѣта, триумфъ, преградка и упоение!

— Кои сте Вий?

— Тия които не могатъ спокойно да умратъ! Не идвайте при насъ! Тукъ всичко е вѣра и жертва, безначаленъ и безкраенъ подвигъ, единъ мировъ духъ и едно преклонение! Тукъ човѣка е голъ предъ своитѣ копнежи и гледа какъ той се ражда, отъ него величественъ, чистъ, сияенъ, както отъ всѣко цвѣтче, отъ всѣки листъ, отъ всѣка смъртъ, отъ всѣка звезда, въздишка и слъзи.

Предъ неговото величие отстъпва остарелия човѣкъ.... Тукъ сж преклонили чела всички чародейци на словото и длетото, творили съ кръвта си живота му безъ да дочакатъ далечния день, когато той по-твърдъ отъ гранитъ, по-вѣченъ отъ смъртѣта ще приюти идващитѣ....

Задъ Гетсиманъ се чу смѣхъ....

Юда се смѣеше съ войницитѣ.... Той ги проведе по-тайна пжтека и имъ показа коленичилъ оня, който беше решилъ да умре, непримиримъ демонъ съ земнитѣ порѣдки.

Войницитѣ видяха жертвеникъ и пламъкъ и отстъпиха оплашени. Огнѣтъ все по-голѣмъ и по-голѣмъ ставаше. — Тамъ се вълнуваше океана ни човѣшката могѣща, свѣтла мисль въ две еднички думи:

— Прости имъ! Прости имъ!

— Ти искаш да ни увериш, Юда, че той е човѣка, колкото дириме. И ни увѣрваш, че всичко е измама, черна неблагородна измама на люто страдание.

— Да, отговори сухо Юда и въ усмивката му имаше скверност и лукавство.

Галилея тжнеше назадъ въ забрава. Много дни и нощи бѣха минали отъ тогава. И сега надъ земята падаше нощъ и въ нощта имаше странни пилигрими облечени въ черно, въ тогите на рицари и мѣченици на работата и мисълта, застанали предъ свещения прахъ на земята, надъ който стои дѣлото и животътъ, като твърдата десница на непримиримите.

Въ мълчанието на нощта нѣкой проговори:

— Да бже той великъ, красивъ, невиджано чистъ и неопятненъ! За него ний живѣхме, погубихме сила и животъ, за да станемъ ближени и да познаемъ, че нѣма блаженство. Нашия свѣтъ, който се нарича блаженството да умрешъ за себе си и тия които мратъ въ черна нищета.

Съ железни мишици, съ полукани рѣце ний носимъ знакътъ на героите безъ име и безъ родина.

Каква тиха светлина е огрѣла нашия прагъ. Светлина отъ дачени звезди. Предъ него ний слагаме въ безмълвие: трудътъ си, вихрената воля и пламенно сърце.

Някой попита: — Кжде е слънцето... слънцето?

— Да благословимъ поривътъ и движението на духътъ, да коленичимъ предъ слънцето и благословимъ цѣлата вселена съ тихия плясъкъ на водитъ въ бреговетъ, да благословимъ безмълвно най-после, най-после пламения, невидения до се сега, яркъ свѣтъ — роденъ отъ нашитъ страдания.

Заедно съ безграничния стремежъ посвѣтлото надъ градината се зазори. Само тукъ таме още свѣтеха звезди. Отъ една звезда студенъ синкавъ лъчъ падаше върху хората прѣснати между трепетлики и гергини. Лицата имъ изразяваха, куинезътъ на ония, които са обичали живота, като безкраенъ, безширенъ и предвеченъ, чиято воля се е смирявала предъ него, чиято душа е умирала за великото, за вечното въ него.

Нѣкой въздъхна, като по-дълго лелѣна, нѣжна мечта мечтатъ на ония които всѣкога искаха да останатъ човѣци, и съ братска рѣка да изтриятъ сълзите.

Повъ тихъ ветрець. Зашушнаха неспирно листите на трепетликата. Велуша се човѣшкото сърдце и се огледа: то стоеше предъ суетата на гробътъ и звездните си блѣнове. Вече камбани не ечаха. Пѣсни и ехтения не отгласѣха.

Бе тайнствено безмълвно.

Въ душитъ ижжествено и тихо се раждаше новия безсмъртенъ, като идеята и душата свѣтъ.

Голѣма, печална звезда съ величествена свѣтлина мълниеносно премина по небето....

Литературенъ сидуетъ.

Александъръ Блокъ.

Въ единъ день на 1880 год., когато нашата малка земя минаваше подъ фаталния знакъ на Сатурнъ, бѣлия рицаръ—бардъ на Прекрасната Дама дойде отъ царството на сѣнникитъ съ странната усмивка криещя първиятъ възторгъ на пилигримитъ предъ нови земи, смѣтността на предчувствието и болезнеността на великата земна скръбъ, на проклѣтието да бѣдешъ пѣвецъ. И може би предъ виолетовитъ завеси на живота той се оглеждаше и шепнеше сетнитъ думи на Верленовия Г. Хаузеръ и може би той дойде всредъ насъ по едно жестоко недоразумение—„Този свѣтъ ме тѣгостно среща“.

Синъ на професоръ въ варшавския университетъ той наслѣдява чувствената натура на майка си и отъ рано почва да пише стихове. Още първитъ звуци сж обвения отъ безпричинна скръбъ. Той е дете (и такъвъ си остава до края) изоставено и хлипащо безъ да знае защо — негли по онова, което е видяло на сѣнь.

Но младостта го упоява съ виното си, той върви и търси своитъ видения въ живота изживѣвайки пълно всѣки мигъ. „Съ тѣга и плачъ и смѣхъ/ звѣнятъ мойте стихове въ нозете ти/ и всѣки стихъ/ не знае своите брѣгове“.

Така въ 1904 год. издава първата лирична сбирка, „Стихове на Прекрасната Дама“. „Азъ търся бѣлата Дева“. Бѣлата Дева която по кѣсно се раздвоява въ душата му въ безкрайната мистична любовъ къмъ Русия, преливаща въ религиозния екстазъ къмъ безумца, чиято кръвъ обагри пжтекигъ на каменната голгота и въ смѣтната сѣнка на „Непознатата“ и „Далечната“. Това е първиятъ и единственъ бѣлъ сѣнь презъ розовитъ пари на утрото въ обитията на „сладкото, тихо незнание, за далечния ропотъ на земята“.

Но пладния е близо, а онова което той чака съ прострѣния ржце прегръщайки въ всѣкико своитъ блѣнове все още не идва. И ето издава втората сбирка «Неочаквана радостъ», която както той, самъ бележи, посветява на „несбѣднатитъ надежди“. Въ нея презъ еднотоннитъ краски на миньора, проблѣсва вѣрата че „неочаквано радостъ ще дойде и ще пребѣде тя сжвършенна“. Така завършва сбирката с поемата «Нощна теменуга», която е „почти точно описание на единъ сѣнь“ на поета,—сѣнь за щастие. „Н.Р.“ се явява като преходна вече къмъ здрачнитъ акорди на «Снѣжната нощъ».

Поета е изминалъ младостта презъ пламъците на чувствеността лутащъ се вѣчно раздвоенъ между живота, неудовлетворената жадъ и приказните мръжи на сѣнницата и все с блуждаещъ взоръ „къмъ други хоризонти, къмъ други времена“. И ето той се оглежда—все така чуждъ на тоя животъ, той се виж-

да и чуждъ на себе си — безкрайната самота на прокълнатия да бжде певецъ. И той иска да бжде човѣкъ: мигъ — той иска да се сблъхне съ живота и „за пръвъ пътъ“ се усмихва. Това, сж днитъ следъ рождението на синътъ му. Но следъ 10 дни той умира. Една врата се полуотвори за да се затвори веднага“. Така пише неговата приятелка-поетесата Зинаида Гипиусъ.

И вѣчно самъ откъснатъ отъ всичко, той като метеоръ, който нито може да падне на земята, нито да полѣти въ безкрая, осъденъ вѣчно да се движи около, се затвори въ синкавия димъ на мечтитъ. Огледалъ се назадъ той виждаше цѣлия си горящъ го „ненужно изживѣнъ животъ“ „отдавна изгоренъ и разказанъ“. „Само първата любовъ се присжия“. И дълги, дълги нощи... Ако той никога потъваше въ възбудителнитъ мжгли на виното за да почувствува младостта, то сега — за да я забрави.... „Миналото безъ слѣда е отлетѣло“. „Всички на свѣта знаятъ че нѣма щастие“. Той е „пиянъ отдавна, но — все едно е“.... И прикованъ въ жгѣла бледенъ и замисленъ той все още продължава да пие, унесенъ въ причудливите, облачни „Грезы“, „изтерзанъ“, „уморенъ“ и „обнищенъ“....

Ето отвѣнява полунощъ. Край стжклата преминава сѣнката на „Непознатата“... Тя е — смжтно видение, неуловимо и красиво, застанало предъ него за да „възненавиди по-вече противникътъ пжтища на земята“ — образътъ на „Далечната“... Или пакъ тя идва да му спомни, сѣнките на миналото... При споменътъ за първия день той изкрепява на глухия пияница въ пароксизмътъ на сплинътъ, — „ти си право пияно чудовище, азъ знамъ — истината е въ виното.

Така го заварва 1917 г., когато лжчитъ на слънцето позлатиха звжнътъ на разкжсани окови. Той не е общественикъ, не е социалистъ, даже всички го считатъ „ретроградъ“, но сега искатъ да се измъкне изъ ноктетъ на разкжсаната си душа, спомнилъ казанитъ отъ него нѣкога пророчески слова — „Ние сме деца на странни дни на Русия“ я посреща съ мисълта „какъ мога сега най-добре да служа на Русия“. Въгвайки отъ „Непознатата“ той прегърна другия двойникъ на Прекрасната Дама-Русия. — „Да азъ съмъ за болшевиките“. „Те искатъ миръ“. А на въпросътъ — Русия не ще ли загине, отговаря скръбно обнадежденъ — „То няма трае дълго... Не съмъ ли и азъ изгубено дете?..“ Така среща той революцията съ повикътъ за човѣчностъ — „Придите къ намъ! Отъ ужасовъ войни, придите къ мирни обятия“.

На А. Б. бе станало непоносимо задушно въ сребърния прѣстенъ на тяхитъ емоции мечти и призраци въ омагьосаниятъ кръгъ на повтарящитъ се усещания. „Ахъ тѣ горѣ горькое, скука скучная, смертная“. Той искаше да се изтръгне отъ него, да се откъсне отъ себе си. Той е уморенъ отъ безплоднитъ сѣнища и сѣнки родени въ меката самотностъ отъ блужденията на неутолената, горяща чувственостъ. Той е уморенъ и иска да се потопи въ вълнитъ на нещо ново, да изчезне, да се забрави

въ него; да се отдаде въ властта на нѣкаква буря, на нѣщо силно, мощно, което да разкъса „Пръстенътъ на страданиято“ съ повтарящите се мотиви, образи и чувства. Той *оживява* — даже стихътъ му звучача по-твърдо, догонвайки тѣжестта и металически звън на Вл. Маяковски.

Появиха се „Скитници“ и „Дванадесетте“. Въ последната — най-забѣлжителното творение на руската революция изключвайки поемата „Христосъ-Возкресе“ на Андрей Вѣли, стиховете на Владимиръ Маяковски, Сергей Есенинъ, Илья Еренбургъ, Василь Каменски и Анна Ахматова — А. Б. прави скокъ и въ формата и въ стихътъ и въ самите усещания... Меланхолията се превръща, като въ антитезисъ, въ изблика на чувствения реализъмъ... Образитѣ не сѣ тѣй неопредѣлени, смѣтни и призрачни и за самия поетъ, но силни и стегнати. Впрочемъ за единство не може и да се говори. Тукъ е и Блокъ и Маяковски и мечтателътъ и революционерътъ и символътъ, и линията на пластичната традиция и обграенитѣ съ кръвъ щикове и Исусъ Христосъ. Срещатъ се и чужди за Блокъ баналности и резонанства, като напр. въ 7 ч. „поддержи свою осанку“! и пр. съ 7 слѣдващи реда, или — „Бессознательный ты право“ и др.

Огносно финала — „Впередъ Исусъ Христосъ“ мнението на нѣкои руски критици, намиращи го, като единъ дисонансъ въ общата гама на чувства и замисълъ — капризъ за постигане естетиченъ ефектъ е неоснователно. Защото „Дванадесеттѣ“ не е посмата на единъ революционеръ; тя е приплетена твърде много съ иптимния миръ на художникътъ. Революцията, това е бунтътъ, кжмъ нещо друго, нещо свѣтло. Въ черната вечеръ кждѣто „всяка крачка е хлжгава“, проблѣсватъ „наоколо огньове, огньове, огньове...“ и се чува повикътъ „свобода!“... Но надъ кржвата стои — „Господи благослови“. Това е мигътъ мистерия — разпжването на цѣлъ народъ. Отзадъ стои стария свѣтъ въ лицето на безродниятъ пеецъ, а напредъ въ името на Христосъ рускиятъ, народъ е избранникътъ да извърши на земята неговото дѣло.... И надъ черната вечеръ, вакханалнитѣ на стромолясането на стария свѣтъ, надъ кръвта на толкова — символътъ на прощението и примирението. —

Въ бѣломъ вѣничкѣ изъ розъ

«Впередъ — Исусъ Христосъ»

Така Блокъ изминалъ нервнитѣ зигзаци на неспокойната чувственостъ, остава вѣренъ на себе си. И това говори вече доста за превратътъ, който ще настъпи не следъ много въ него. Защото той поздрави революцията не като философска и социална проблема, но с жажда кжмъ нещо друго, съ купнежтъ да се изтръгне отъ омалгосаниятъ кржгъ на мечтитѣ и приобща кжмъ животътъ, съ стремежа да избѣга отъ себе си, съ мистиката на руската душа въ нейното религиозно опиянение. Но опиянението трая малко. Той се сеива и вижда бездна между себе си и „помѣтениятъ хаосъ“ почувствувалъ се още по-безнадежеено самъ.

Той ги не разбра, не го разбраха и тѣ. Той млжна, но прости страдалницата—Русия, тъй близъкъ с сѣдбата ѝ. Това се вижда отъ едно отъ последнитѣ му стихове: «Осмѣха беднитѣ невежи» (*) и въ стихотворението. Русия—„ти нѣма да пропаднешъ, да загинешъ“ гдѣто завършва — „азъ тихо нося своя кръжъ“. И той го понесе до край вѣренъ на себе си. Когато въ 1921 г. основаната организация за културнитѣ труженици — уекубу отпущна двойна дажба, той се отказа. А Зинаида Гипиусъ въ дневникътъ си пише, относно настроението му къмъ болшевикитѣ, че „билъ боленъ отъ страхъ да не настанятъ въ кабинета му червеногварейци“. И така мълчаливо въ зимата на 1921 г. пропшавайки той изгасна. Изгасна измченъ, гнетенъ отъ кошмари-тѣ на делнични шумъ, вѣчно плененъ въ неуловимото, смѣтно-то, въ нюанса, вѣчно влюбенъ въ бѣлата Дева и купнеещъ нещо по-друго; изгнаа зегърнатъ въ снѣжната мантия на свѣтлата мирова скръбъ за да изгрѣе вередъ сѣверните сияния на руското небе съ меката мистична свѣтлина на вечерницата — тихъ, като видение,—съ дълбоки, влажни очи, като споменъ, — бѣлъ, като сънъ и — красна, като пѣсень подъ сребърнитѣ стрѣли на луната, като странната екзотика на сини безбрежия.

Добре го е характеризиралъ поета В. Каменски въ посвещеното нему стихотворение.

„Какъ вершина
 Душой до небесъ вознесенный
 Я спокойно грущу ни о чемъ.
 Завуаленый снѣжностью.
 Вѣлой безбрѣжностью
 Только серцемъ единый согрѣтъ
 Я затерянь лѣсной безмятежностью;
 Я весной утронѣнный пость“.

Евгений К. Теодоровъ.

*) Последното даваме въ настоящата книжка въ преводъ.

Тая книжка съдържа:

Борисъ Георгиевъ — За изкуството.

Евг. К. Теодоровъ — Градътъ.

Дим. А. Миленски — Елегия.

Алекснадъръ Блокъ — Непознатата, * * *

Хансъ Х. Еверсъ — Разпънатия Танхайзеръ.

П. Михайловъ — Малки поеми въ проза.

В. Н. Вѣтевъ — изъ „Бѣли жасмени“.

Коста Димитровъ — Вжжеления.

В. К. Теодоровъ — Александъръ Блокъ.

Вести.

Поради претрупанъ материалъ критичния отдѣлъ на тая книжка остава за следния брой.

За напредъ списанието ще излиза въ края на всѣки месецъ.

Редакция и администрация
„Рачинска“ № 29.— Варна

Броя 4 лева